

Wstęp

W 1978 roku polski piosenkarz i kompozytor Jacek Kaczmarski, słuchając piosenki *L'Estaca* katalońskiego pieśniarza Lluisa Llacha, napisał do melodii własne słowa, tworząc utwór pod tytułem *Mury*. Piosenka ta zdobyła od razu wielką popularność w środowisku opozycji antykomunistycznej i stała się „hymnem Solidarności”. Opowiada ona o ulicznym artyście, który śpiewa piosenkę dodającą otuchy i sił słuchającym ludziom. Z czasem utwór o zrywaniu kajdan i burzeniu murów stał się na tyle popularny, że sama melodia rozbudzała emocje manifestantów. Ostatecznie piękny, zagrzewający do walki tekst przestał być własnością tylko autora, został przejęty przez tłum i rozbrzmiewał podczas rzeczywistego „grzebania starego świata” przez rozemocjonowanych rewolucjonistów. Chcąc natychmiast zburzyć stare mury oraz przywrócić sprawiedliwość, rewolucja tworzyła nowe krzywdy, nowe mury i nowe podziały.

W 1989 roku przez Europę Środkowo-Wschodnią przeszła demokratyczna rewolucja i w większości państw zakończyła się sukcesem. Polska, Czechy, Węgry, Słowacja, Bułgaria, Rumunia, Litwa, Łotwa i Estonia stały się członkami Unii Europejskiej i NATO. W krajach tych istnieją demokratyczne instytucje i mechanizmy, obywatele mają zagwarantowane prawa człowieka oraz szereg praw i wolności obywatelskich, a wartości demokratyczne są szeroko popierane przez społeczeństwo.

Po przemianach ustrojowych polska scena polityczna podzieliła się na ugrupowania postkomunistyczne i postsolidarnościowe. Rodowody partii oraz ich oferty programowe tworzyły wyraźny kontrast, czytelny dla wyborców. Mimo tak znaczących podziałów obie grupy łączyła wspólnota celów – członkostwo Polski w NATO i UE. Była to idea, która łączyła większość ugrupowań, nawet tak różniących się od siebie. Polska weszła do NATO w 1999 roku, a do Unii Europejskiej w 2004 roku. Umieszczając kraj w strukturach europejskich oraz najpotężniejszym sojuszu militarnym na świecie, zrealizowano wielkie cele, do których dążono od wielu lat. Tym samym zaczynało brakować idei i postulatów, które łączyłyby większość społeczeństwa.

W 2005 roku jasne było, że rządzący Sojusz Lewicy Demokratycznej nie ma szans na wyborczy sukces, a wybory przyniosą dominację partii odwołujących

się do ideałów Solidarności – Platformy Obywatelskiej oraz Prawa i Sprawiedliwości. Wiele mówiono o powyborczej koalicji tych partii. Jak się okazało, do porozumienia nie doszło, a między stronami pojawił się konflikt przez kolejną dekadę eskalujący do granic, które trudno sobie było wyobrazić.

Demokratyczna, proeuropejska i proatlantycka „rewolucja” w Polsce zakończyła się wraz z osiągnięciem najważniejszych celów w polityce zagranicznej. Od 2005 roku sytuacja polityczna znacząco się zmieniła. Klasa polityczna zaczęła coraz bardziej przypominać opisywany przez Jacka Kaczmarskiego w piosence *Mury* rozemocjonowany tłum rewolucjonistów, który po osiągnięciu swoich celów wolności i sprawiedliwości zaczyna niszczyć ludzką wspólnotę i wszystko dookoła.

Niniejsze opracowanie poświęcone jest rywalizacji Platformy Obywatelskiej z Prawem i Sprawiedliwością od momentu powstania tych ugrupowań do momentu wyborów parlamentarnych w 2015 roku. Głównym celem badawczym jest odnalezienie źródeł konfliktu, przyczyn jego eskalacji oraz skutków jego trwania – zarówno dla obu partii, dla systemu partyjnego, jak i dla społeczeństwa. Na samym początku należy postawić kilka pytań badawczych oraz kilka hipotez, aby spróbować opisać ten długotrwały proces polityczny.

Pierwsze pytanie badawcze dotyczy tego, jakimi narzędziami i metodami posłużono się, aby kontrolować przebieg konfliktu politycznego w Polsce? Towarzysząca mu hipoteza badawcza zakłada, że politycy Platformy i PiS wykorzystali istniejące podziały socjopolityczne, wykreowali nowe znaczące podziały, dokonując przesunięcia ideologiczno-programowego, wywołując ostry konflikt personalny oraz systematycznie przyjmując konfrontacyjne stanowiska wobec problemów dnia codziennego. Rywalizacja między PO a PiS była korzystna dla obu stron – stały się one tak silnymi podmiotami politycznymi, że nadały rynkowi partii politycznych charakter oligopolu.

Drugi problem badawczy sformułowano wokół pytania: Jaki interes miały PO i PiS w tym, by rozbić początkowo jednolite grono wyborców na dwie wrogie sobie grupy? Odnosząca się do tego pytania hipoteza badawcza zakłada, że działania podjęte przez obie strony były efektem przemyślanej strategii, mającej dzięki wzajemnej rywalizacji zwiększyć wyniki nie tylko jednej partii, ale całego układu PO–PiS.

Trzeci problem badawczy wiąże się z próbą określenia przyczyn konfliktu oraz momentu, w którym obie strony uznały, że jeśli będą ze sobą specyficznie „współpracowały”, zwalczając się nawzajem, to odniosą wspólną korzyść (jak oligopol). Prawdopodobnie wyróżnienie konkretnego momentu w historii nie będzie możliwe, zbudowanie opisywanej świadomości mogło trwać kilka, kilkanaście miesięcy. Biorąc jednak pod uwagę takie czynniki, jak konfrontacyjne wypowiedzi liderów PO i PiS sprzed kampanii, kalendarz wyborczy w 2005 roku (rozbiecie terminów, jesienny maraton wyborczy), a także wyniki wyborów (przesądzające o tym, że ewentualna koalicja PO–PiS byłaby asymetrycz-

na), można postawić hipotezę, że „logika wrogości” narodziła się już w momencie napięcia międzywyborczego (czas między wyborami parlamentarnymi a II turą wyborów prezydenckich) w 2005 roku.

Czwarte pytanie badawcze dotyczy tego, czy doszło do ewolucji programowej PO i PiS na przestrzeni opisywanych lat jako mechanizmu rozbicia początkowo jednolitej grupy wyborców na dwa zwalczające się bloki? Wokół tego problemu badawczego sformułowana została hipoteza badawcza zakładająca, że Platforma Obywatelska przesunęła się z prawej strony sceny politycznej bardziej do centrum, natomiast PiS wykonał ruch jeszcze bardziej na prawo, ewoluując z partii centroprawicowej w ugrupowanie ultrapravicowe.

Ostatnie pytanie badawcze dotyczy powodów, dla których tak ostry spór polityczny mógł zaistnieć w Polsce. Czy są jakieś przyczyny tego zjawiska? Powiązana z nim hipoteza zakłada, że zaprogramowanie kulturowe społeczeństwa oraz inklinacje historyczne stwarzają dogodne warunki do pojawienia się tego typu konfliktu politycznego.

Aby odpowiedzieć na pytania badawcze oraz zweryfikować hipotezy, zastosowano różne metody badawcze. Rozdział pierwszy zawiera wprowadzenie teoretyczne do tematu. Zapoznanie czytelnika z takimi ekonomicznymi terminami, jak oligopol czy kartel, umożliwi mu zrozumienie mechanizmu działania dwóch największych partii politycznych w Polsce. W rozdziale tym zostały również zaprezentowane założenia teorii podziałów socjopolitycznych.

W rozdziale drugim, dzięki zastosowaniu metody behawioralnej, został przedstawiony przebieg opisywanego konfliktu w latach 2001–2015. Aby udowodnić racjonalność graczy, zostały zaprezentowane wyniki sondaży opinii publicznej.

W celu poszukiwania źródeł konfliktów w rozdziale trzecim została zastosowana metoda historyczna. Opisywane wydarzenia zostały zestawione z przeprowadzanymi wówczas badaniami opinii. W ten sposób możliwe stało się wykazanie racjonalności zachowań obu zwalczających się stron.

W czwartej części opracowania została przeprowadzona analiza porównawcza programów wyborczych. Ujęcie jakościowe pozwoliło na zaprezentowanie głębi oraz kierunku zmian programowych każdego z ugrupowań.

Traktując kulturę jako sposób rozwiązywania problemów i rozstrzygania dylematów (również tych ze świata polityki), można spróbować przeanalizować wpływ tego czynnika na decydowanie polityczne zarówno wyborców, jak i członków elit władzy. Dlatego też w piątym rozdziale została zastosowana metoda genetyczna. Być może w ten sposób udało się znaleźć przyczyny występowania ostrego konfliktu politycznego w Polsce. W tej części pracy została również zweryfikowana teza, zakładająca, że panująca wrogość między dwoma obozami politycznymi może wpływać na występowanie zjawiska przemocy politycznej.

Analizując stan literatury należy stwierdzić, że brak jest w obecnej chwili całościowych prób opisu konfliktu między PO a PiS, uwzględniających przyczyny tegoż konfliktu, badających mechanizmy funkcjonowania oraz skutki trwania wojny polsko-polskiej. Można spotkać jedynie nieliczne teksty publicystyczne na ten temat, jednak brak jest naukowej analizy tego procesu. Z kolei odnosząc się do samych narzędzi badawczych oraz źródeł zastosowanych w monografii, można mieć wrażenie, że jest ich pod dostatkiem. Teorie ekonomiczne, demokracji, podziałów socjopolitycznych, konfliktów zostały opracowane w licznych rozprawach polskich i zagranicznych badaczy. W odniesieniach do wydarzeń z historii najnowszej zostały wykorzystane nie tylko opracowania, ale także liczne materiały prasowe oraz źródła internetowe.